Työ- ja elinkeinoministeriö KOKOUSRAPORTTI TEM2016-00318

EIO Virtanen Kari(TEM), Kortekallio Eeva-Liisa(TEM), Kauppinen Petteri(OKM) 22.07.2016

Asia

EU; epävirallinen kilpailikykyneuvosto 18-19.7.2016 (teollisuus ja tutkimus); teollisuuden digitalisaatio; nuoret tutkijat; innovatiivisten pk- yritysten toimintaympäristö

Kokous

18.07.2016 - 19.07.2016

Epävirallisessa kilpailukykyneuvoston teollisuusosiossa 18.7 keskityttiin yrityssektorin digitaalisuuden haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Yleiskeskustelun lisäksi Suomi osallistui yritysten digitalisaatiohankkeiden rahoitusta pohtineesen työpajaan.

Komission puheenvuoroissa (Katainen) korostui sisämarkkinoiden (ml. jakamistalous) keskeinen rooli teollisuuden digitalisaation mahdollistajana. Keskeisin, marraskuussa esiteltävä uusi aloite koskee datan vapaata liikkuvuutta. Komission mukaan EU tarvitsee jatkuvasti uudistuvaa lainsäädäntöä pysyäkseen ajan hengessä mukana. Mikäli lainsäädännön kehitystyö pysähtyy, pysähtyy samalla sisämarkkinoiden kehittyminen. Lainsäädäntöaloitteet tulee panna täytäntöön nykyistä ripeämmin. Käytti esimerkkinä EFSI:iä lainsäädännöstä, joka hyväksyttiin ripeällä aikataululla (6 kk). EFSI:n puitteissa on toistaiseksi rahoitettu 80 digitalisaatiota edistävää hanketta.

Suomen puheenvuorossa todettiin, että Euroopassa on helppo perustaa yritys, mutta yrityksen kasvattaminen (scale up) on haastavaa. Syynä tähän on heikosti riskiä sietävä rahoitusmarkkina kasvuvaiheessa, joka perustuu pääosin vieraanpääoman ehtoiseen pankkirahoitukseen. Tilanne on toinen USA:ssa.

Epävirallisen kilpailukykyneuvoston tutkimuspolitiikan osuudessa 19.7 keskityttiin kahteen Slovakian puheenjohtajakauden prioriteettiin: nuoriin tutkijoihin ja innovatiivisten pk-yritysten toimintaympäristöön Euroopassa.

Kokouksessa esiteltiin eurooppalaisten nuorten tutkijoiden laatima julistus, jossa kehotetaan komissiota ja jäsenmaita parantamaan nuorten tutkijoiden uramahdollisuuksia. Julistusta pidettiin hyvänä pohjana nuorten tutkijanuran ja tutkimusympäristöjen jatkokehittämiselle. Puheenjohtajan tavoitteena on, että marraskuun neuvostossa hyväksytään nuoria tutkijoita koskevat neuvoston päätelmät.

Innovatiivisten pk-yritysten toimintaympäristön kehittäminen Euroopassa vaatii jäsenmaiden mielestä monia jo aikaisemmista keskusteluistakin tuttuja toimia, kuten säädösympäristön kehittäminen innovaatioiden

synnyn kannalta myönteiseksi sekä rahoituksen saatavuutta ja rahoitusinstrumenttien kehittämistä. Erityisesti korostettiin myös eurooppalaisen lisäarvon merkitystä tässä yhteydessä.

Jäsenmaat antoivat tukensa komissaari Moedasin esittämälle kymmenen kohdan suunnitelmalle siitä, mitä asioita Euroopan innovaationeuvostoa (European Innovation Council, EIC) koskevan aloitteen edelleen kehittämisessä tulisi ottaa huomioon.

Brexit nousi esiin lähinnä käytäväkeskusteluissa. Teollisuusosuudessa UK (ministeri Neville-Rolfe) otti aiheen esille AOB-kohdassa. Totesi että ”kokouksessa on elefantti huoneessa”. Toisti sen, että "brexit on brexit". Toivoi, että kaikilta osapuolilta löytyy tahtoa hoitaa asia hallitusti, tyylikkäästi ja vahingot minimoiden. Asiasta ei käyty keskustelua. SK ministeri Ziga totesi, että tavoiteltavaa olisi…

”samettiero” (velvet divorce) viitaten Tšekkoslovakian jakautumiseen 1993. Tämäkin läpivienti kesti aina vuoteen 2000 asti.

Digitalisaation haasteet ja mahdollisuudet (18.9)

Komissiosta paikalla olivat komission varapj Katainen ja teollisuuskomissaari Bienkowska. Lisäksi tietoyhteiskuntakomissaari Oettinger 17.7 osallistui illalliselle.

Slovakian talousministeri **Peter Ziga** aloitti yleiskeskustelun korostamalla sisämarkkinastrategian keskeistä roolia. Tässä kokonaisuudessa on keskeistä digitaalinen sisämarkkinastrategia. Samalla on kuitenkin välttämätöntä muistaa globaalit markkinat, erityisesti Kiinan ja USA:n asema digitalisaatiossa.

Tietty joukko yrityksiä kohtaa markkinoilla sellaisia esteitä, jotka rajoittavat niiden kasvua. Tällaisia yrityksiä ovat erityisesti innovatiiviset kasvuhakuiset ”start up” ja ”scale- up”- yritykset (vahvassa kasvu- ja laajentumisvaiheessa olevat yritykset). Ongelman merkitystä lisää se, että nämä yritykset ovat tuottavimpia ja tarjoavat eniten laadukasta työtä.

Digitaalisuus luon yrityksille huikeita mahdollisuuksia. Toimintaympäristössä keskeisestä on sisämarkkinoiden toimivuus. Tämä koskee niin perinteisiä tavaroiden ja palveluiden vapaata liikkuvuutta, kuin yhä enenevässä määrin myös datan vapaata liikkuvuutta.

Paremman sääntelyn periaatteiden noudattaminen on keskeisellä sijalla. Lainsäädännön tulee olla innovaatiomyönteistä ja pk- sektorin erityistarpeet tulee huomioida (pk- testi). Pj korosti myös alueellisten, kansallisten ja EU- tason hankkeiden koordinaation tärkeyttä (mm. alueelliset digitaaliset innovaatiokeskittymät). Yhtälailla avainasemassa on osaava oikeinkoulutettu työvoima. EU:n tulisi olla johtavassa asemassa työntekijöiden digitaalisissa taidoissa.

Komission varapj **Katainen** korosti teollisuuden modernisaation ja digitalisaation olevan keskeisellä sijalla komission visioissa. Nyt tarvitaan konkretiaa, jotta asiat etenevät. Puheenjohtajan tavoin korosti sisämarkkinoiden (ml. jakamistalous) keskeistä roolia kaiken perustana. Sisämarkkinat ovat EU:n suurimpia saavutuksia. Sisämarkkinoiden kehittämistyötä tulee jatkaa edelleen. Entistä

korostuneemmin esiin nousee datan vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset. Jos emme anna uutta lainsäädäntöä, pysäytämme samalla sisämarkkinoiden kehityksen. Sisämarkkinoiden parempi toimivuus edellyttää siten jatkuvaa lainsäädännön uudistamistyötä.

Ongelmia kumpuaa ennen kaikkea siitä, että sisämarkkinalainsäädäntöä ei tunneta riittävän hyvin, ja että lainsäädäntöä ei panna täytäntöön riittävän tehokkaasti. Mm. jakamistalous tarkoittaa sisämarkkinoiden käsitteen ja sisällön laajentumista, joka samalla merkitsee uuden lainsäädännön tarvetta. Nykyisen lainsäädännön tulee olla digitalisaation aikakaudelle sopivaa. Lisäksi tulee pitää mielessä riittävä tuki innovaatioille. Lainsäädännön tulee siten olla myös innovaatiomyönteistä. Erityisesti sen tulisi edistää data-vetoista innovaatiotoimintaa. Korosti marraskuussa annettavan ”datan vapaata liikkuvuutta koskevan”- regulaatioesityksen merkitystä, myös innovaatioiden näkökulmasta. Digitalisaatio tarvitsee toimiakseen oikein lainsäädäntökehikon.

Jos EU vitkastelee, yritykset siirtyvät EU:n ulkopuolelle. Lähdölle on kiistatta hyviä syitä, joten tulee antaa hyviä syitä pysyä ja toimia myös Euroopassa. Tarvitaan kansallista omistajuutta digitaaliseen sisämarkkinastrategiaan. Katainen käytti EFSIä esimerkkinä siitä, miten ripeästi lainsäädäntöprosessin pitää toimia. Koska EFSI mahdollisti tuoretta uutta rahaa, kiinnosti ehdotus kaikkia osapuolia, ja näin sitä koskeva lainsäädäntö hyväksyttiin puolessa vuodessa.

Mikäli eurooppalaiset yritykset eivät hyödynnä digitaalisuuden luomia mahdollisuusia, niiden mahdollisuus jäädä eloon – tai puhumattakaan kasvaa, kuihtuu. Digitalisaation välittömät taloudelliset hyödyt ovat kiistattomat, arvioiden mukaan vuositasolla 110 mrd €. EFSI on toistaiseksi rahoittanut 80 digitalisaatiota edistävää hanketta. Nyt tarvitaan entistä aloitteellisempaa otetta sekä EU:ssa että kansallisesti. Aloitteellisuudesta käy hyvänä esimerkkinä isäntämaan ”Älykäs teollisuus”- aloite. Muistutti komission teollisuuden digitalisaatiota koskevasta tiedonannosta, joka nostaa esiin eurooppalaisen alustatalouden ja digitaaliset innovatiiviset osaamiskeskittymät. Kansallisia aloitteita tällä saralla tulee koordinoida systemaattisemmin, ja samalla lisätä niiden välistä yhteistyötä. Nosti esiin myös 10.7 julkaistun osaamisagendan.

—

Keskustelu jatkoi pienryhmässä teemalla ”älykkäät investoinnit digitalisaation edistämiseksi”:

SK totesi linjansa olevan mahdollisimman konkreettinen ja pragmaattinen ”näinä vaikeina aikoina”. Digitalisaation edistäminen on painopiste. Samoin EU-sääntelyssä halutaan painottaa säädösten ”tulevaisuusyhteensopivuutta” (future-proof regulation).

Suomen puheenvuorossa todettiin, että Euroopassa on helppo perustaa yritys (start up), mutta yrityksen kasvattaminen (scale up) on haastavaa. Syynä tähän on ennen kaikkea heikosti riskiä sietävä rahoitusmarkkina yritysten nopean kasvun vaiheessa. Eurooppalaisen yritysrahoitus perustuu pääosin vieraanpääoman ehtoiseen pankkirahoitukseen toisin kuin USAssa. Lisäksi esiteltiin lyhyesti Suomen kokemuksia ja toimenpiteitä (Tekes VC epäsymmetrisellä mallilla, Teollisuussijoituksen ja eläkeyhtiöiden KRR-rahastomalli, VC-verokannustekokeilu). Merkittävä eurooppalainen heikkous yritysten kasvulle on ontuvasti toimivat digitaaliset ja palveluiden sisämarkkinat.

Vastauksessaan komissio (Katainen) painotti komission tarttuvan pääomamarkkinaunionin toimeenpanossa näihin haasteisiin. Myös EFSIä kehitetään suuntaan, joka lisää pääomarahoitusta ja korkeampaa riskinottoa.

Epävirallisen kilpailukykyneuvoston **tutkimuspolitiikan** (19.7) osuudessa keskityttiin kahteen Slovakian puheenjohtajakauden prioriteettiin: nuoriin tutkijoihin ja innovatiivisten pk-yritysten toimintaympäristöön Euroopassa.

Nuorten tutkijoiden tukeminen

Kokouksessa esiteltiin eurooppalaisten nuorten tutkijoiden laatima Bratislavan julistus (Bratislava Declaration on Young Researchers). Julistuksessa kehotetaan komissiota ja jäsenmaita parantamaan nuorten tutkijoiden uramahdollisuuksia ja rahoitusta sekä edistämään tiedekasvatusta, vakaampia uranäkymiä ja liikkuvuusmahdollisuuksia, avoimen tieteen kehittämistä, tasa-arvoa sekä tutkimustyön ja perhe-elämän yhteensovittamista. Puheenjohtajan mukaan julistus on tarkoitus ottaa liitteeksi marraskuussa hyväksyttäviin nuoria tutkijoita koskeviin neuvoston päätelmiin.

Jäsenmaiden ja komission puheenvuoroissa pidettiin nuorten tutkijoiden julistusta hyvänä pohjana tarkasteltaessa tutkijanuran ja tutkimusympäristöjen kehittämistä Euroopassa sekä todettiin, että kehitystyötä on jo tehty useamman vuoden ajan, mutta työtä vielä riittää. Monissa puheenvuoroissa korostettiin jäsenmaiden ml. autonomisten korkeakoulujen toimien merkitystä, joita tulisi täydentää EU-tason toimilla silloin, kun näistä saadaan lisäarvoa. Kansallisten strategioiden ja eurooppalaisen tutkimusalueen tiekartan toimeenpanon merkitystä painotettiin ja muutamissa puheenvuoroissa toivottiin tutkijoiden eurooppalaisen peruskirjan parempaa kansallista toimeenpanoa. Monissa puheenvuoroissa painotettiin perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen tasapainoa, liikkuvuutta ja uramahdollisuuksia myös akateemisen sektorin ulkopuolelle ja tätä tukevien taitojen merkitystä sekä naisten tutkijanuramahdollisuuksien vahvistamista. Useassa puheenvuorossa pidettiin laadun merkitystä tärkeänä tutkimuksen kehityksessä, joten valintoja tulee voida tehdä eikä tutkijantehtäviä ole mahdollista tarjota kaikille halukkaille. Muutamat maat olivat huolissaan aivovuodosta maissaan. Euroopan tason toimista nostettiin esille erityisesti Erasmus- ja Marie Curie- liikkuvuusohjelmat sekä Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) tieteellinen tutkimusrahoitus. Monissa puheenvuoroissa toivottiin tutkijanuran ja liikkuvuuden eurooppalaisen tietopohjan parantamista. Muutamassa puheenvuorossa ehdotettiin uuden työryhmä (task force) perustamista Bratislavan julistuksen toimeenpanon edistämiseksi.

Eurooppalaisen tutkimus- ja innovaatioekosysteemin kehittäminen innovatiivisille pk-yrityksille

Puheenjohtajan, ministeri Peter Plavčan mukaan keskustelun tarkoituksena on tarkastella innovatiivisten pk-yritysten toimintaympäristöä säädösympäristö mukaan lukien.

Komissaari Moedas toi esiin kolme muutostarvetta: 1) yksityisten investointien lisääminen, 2) innovaatiomyönteinen säädösympäristön kehittäminen, ml. innovaatioperiaatteen noudattaminen, 3) julkisen tutkimus- ja innovaatiorahoituksen vaikutuksen maksimointi, mikä on komissaarin mukaan tällä hetkellä tärkeintä. Komissaarin mukaan kaavailtu Euroopan innovaationeuvosto (European Innovation Council, EIC) olisi vastaus kolmanteen kohtaan, mutta siihen liittyy vielä huolia. Komissaari korosti, että tarkoitus ei olisi perustaa uutta elintä eikä siirtää budjettivaroja Horisontti 2020 –ohjelman sisällä vaan parantaa rahoituksen vaikuttavuutta. Komissaari esitti kymmenen kohdan toimet EIC:n jatkokehittämiselle lyhyellä tähtäimellä: 1) asetetaan korkean tason innovaattorien ryhmä (5-8 henkilöä), 2) olemassa olevien instrumenttien parempi esille tuonti (= yksinkertaistaminen), 3) pk- yritysten t&i -rahoituksen alhaalta ylös- lähestymistapa temaattisen sijaan, 4) skaalautumisen edellytysten arviointi, 5) hankkeiden arvioinnin kehittäminen, ml. hankkeen johto, 6) hankkeiden seurannan parantaminen, 7) skaalautumisen tuki (mentorointi, valmennus), 8) hankkeista saadut kokemukset (esim. säädösesteiden tunnistaminen), 9) tiivis yhteistyö mm. EIT:n, EIB:n ja Eurekan kanssa sekä 10) brändin luominen (vrt. ERC). Tarkoitus olisi käynnistää toimet Horisontti 2020 –ohjelman väliarvioinnin jälkeen (2017).

Keskustelua alustivat myös kutsutut kolme yrittäjä- ja sijoittajataustaista vierasta (Ivan Štefunko, Martin Bruncko, Ignacio Sbampato) sekä entinen Euroopan parlamentin jäsen Jan Březina. Vieraat toivat kokemusperäistä näkemystä keskusteluun. Yrittäjät korostivat rajat ylittävää yhteistyötä, muistuttivat digitaalisten innovaatioiden kehittämisen (hyvin lyhyt, jopa vain muutaman kuukauden kesto) ja toisaalta uuteen korkeaan teknologiaan perustuvien uusien tuotteiden vaatiman pitkän kehittämisajan (jopa yli 10 vuotta) erosta sekä lainsäädännön mukauttamistarpeesta uudet teknologiat huomioon ottaen.

Keskustelussa jäsenmaat tukivat komissaarin kymmenen kohdan jatkotoimia EIC:n osalta. Lisäksi korostettiin mm. seuraavia asioita: eurooppalainen lisäarvo vs. kansalliset toimet vs. globaalit haasteet, konsistenssi, instrumenttivalikoiman yksinkertaistaminen ja koherenssi, riskinsieto, kulttuurimuutoksen tarve yliopistoissa, innovaatiomyönteiset säädökset, klusterien merkitys, kansallisten innovaatiorahoittajien yhteistyö, rahoitukselliset kannusteet startupeille, businessenkeleiden tarve, bottom up -lähestymistapa, infrastruktuureihin ml. koulutusinfraan investointi, perustutkimuksen tärkeys, riskiensieto ja riskin hyväksyminen, riskipääoman parempi saatavuus, digitalisaation ja taitojen (skills) kehittäminen, tiedonsaanti (access to data). Lisäksi korostettiin, että läpimurtoinnovaatioiden (disruptive) tuelle on tarve, mutta ei pidä unohtaa muitakaan innovaatioita. Fund of Funds –aloitetta pidettiin tervetulleena.

Suomi totesi puheenvuorossaan, että Euroopassa on helppo perustaa yritys, mutta yrityksen kasvattaminen (scale up) on haastavaa. Syynä on heikosti riskiä sietävä rahoitusmarkkina kasvuvaiheessa, joka perustuu pääosin vieraan pääoman ehtoiseen pankkirahoitukseen toisin kuin USAssa. Lisäksi merkittävä eurooppalainen heikkous yritysten kasvulle on heikosti toimivat digitaaliset ja palveluiden sisämarkkinat. Suomi kertoi myös kansallisista kokemuksista ja toimenpiteistä. Suomen mielestä Euroopan innovaationeuvostoa (EIC) koskevaa aloitetta olisi järkevää jäsentää siten, että se niveltyisi yhteen pääomamarkkinaunionin ja EFSIn kasvurahoitustoimenpiteiden kanssa.

Puheenjohtajan mukaan keskustelua hyödynnetään neuvoston jatkotyössä.

Suomen edustajat

Alivaltiosihteeri Petri Peltonen (TEM), Eeva-Liisa Kortekallio (TEM), Kari Virtanen (TEM), Petteri Kauppinen (OKM), Pia Nieminen (EUE)

Asiakirjat

Liitteet

Viite

Asiasanat	Euroopan digitaalistrategia, innovaatiot, kilpailukykyneuvosto, pk-yritykset, teollisuuspolitiikka, tutkijat, tutkimus- ja kehittämistoiminta, teollisuus
Hoitaa	**LVM, TEM**
Tiedoksi	EUE, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, UM, VM, VNK, YM